

Kinesisk almensprog *putonghua*

Nogle retningslinier for kinesisk udtale skrevet i <i>pinyin</i> i forhold til dansk	1
Tabeller med <i>pinyin</i> og Wade-Giles	2
Kinesisk skrift	5

Nogle retningslinier for kinesisk udtale skrevet i *pinyin* i forhold til dansk

Pinyin 拼音 er den kinesiske standardtransskription for det kinesiske almensprog *putonghua* 普通话 (ofte kaldet mandarin), og bruges i nyere faglitteratur, jf. ISO 7098: 1991. Toner er ikke medtaget. Tonetegnene er: 1. ^ˉ jævn høj; 2. ^ˊ stigende; 3. ^ˋ lav faldende og stigende; 4. ^{ˊˋ} faldende.

Wade-Giles viser skrivemåden i den mest anvendte internationale transskription indtil 1980'erne.

Orddannelse: I gammel tid havde mange kinesiske ord kun en stavelse, skrevet med et tegn. I moderne kinesisk har langt de fleste ord 2 eller flere stavelser. *Pinyin* har, uden toner, lidt over 400 stavelser, se lister. Med kendskab til dem kan man normalt se hvor stavelser begynder og ender, se dog nedenfor: ' (apostrof).

Pinyin	Dansk	Noter	Wade-Giles
a	a (æ)	normalt 'a', men efter 'i' og 'y' og fulgt af -n (men ikke -ng) mere 'æ' yan = jæn, jian = djæn, yang = jang, jiang = djang	a
ai	aj	(lai = leg)	ai
(-ao)	(-av)	lao = lav, yao = jav	(-ao)
c-	ts-	foran a, e, i (ø), o, u: Aspireret/pustet	ts' (tz'-)
ch-	tj-	foran a, e, i (ø), o, u, allerbedst som retrofleks: Aspireret/pustet	ch'-
(-e)	(-ø)	åbent 'ø' som i 'bøh' i retning af fransk 'e'	-o
-ei	-æj		-ei
er	(ør)	ligner amerikansk retrofleks '-l' eller '-r' (father)	erh
h-	(rh-)	ligner tysk 'ch' efter bagtungevokaler som 'a', 'u'	h-
-i	-i (-ø) (-j) (-e)	- efter z-, c-, s-, zh-, ch-, sh og r- lyder lidt det som 'ø' (eller fransk 'e' i 'je'). Dannes ved at starte stemmebåndende efter den (af)frikative konsonant og beholde tunge- og mundstilling. - efter vokalerne a- og e- nærmest 'j', se disse. - efter -u- nærmest 'e', dui = dwe	-i, men -ih efter ch'(-), sh- og j-; -u efter ss- (sz-), tz-tz'
-i- + vokal	(-j-)	kun efter j-, q- og x-: bevarer en anelse 'i' eller 'j', men smelter mest sammen med 'j' 'q' eller 'x'. jia = dja, qia = tjā, xia = sjā	-i-+vokal, efter ch'(-) og hs-
j-	dj-	foran i og u [y], samme tungestilling som ved 'i' og 'y'. jian = djæn	ch-
-o	-(u)å	Følger ofte efter '-u-' men ikke i stavelser der begynder med b-, p- og m-.'å' er nærmest som i 'år'. Se også -ong og -ao.	-o
-ong	-ung	kong = kung, yong = jung	-ung
(-ou)	(-ou)	you = jou, shou = sjou	(-ou)
q-	tj-	foran i og u [y], samme tungestilling som ved 'i' og 'y': Aspireret/pustet	ch'-
r-		tæt på fransk 'j' som i Jacques, joux der er meget tæt på kinesisk ru (stemt frikativ og gerne retrofleks)	j-
s-	s-		s-, ss- (sz-)
sh-	sj-	(foran a, e, i (ø), o, u, allerbedst som retrofleks)	sh-
-u	u/y	udtales 'y' efter 'j' og 'x', ellers som 'u'. ju = djy, yu = se denne.	-u eller -ü
-u- + vokal	(w)	lyder lidt som -w- (-wa), guan = gwan, se dog yu-	-u-+
x-	sj-	foran i og u [y], samme tungestilling som ved 'i' og 'y', lidt som tysk 'ch' før eller efter 'i'. xian = sjæn	hs-
y- + vokal, ej i eller u.	j-	yao = jao, yong = jung, yi = i, (yu og yu-, se disse)	y-
yi	i	Der er normalt ingen antydning af 'j'-	i
yu	y	Der kan være en anelse 'j' i starten, men helst ikke.	yü
yu-	jy-	yuan = jyan, yun = jyn	yü- (yu-)
z-	ds-	foran a, e, i (ø), o, u	
zh-	dj-	foran a, e, i (ø), o, u, allerbedst som retrofleks	
' (apostrof)		Anvendes nogle gange hvor delingen mellem stavelser ikke er klar fra stavningen, og hvor det betyder noget, fortrinsvis foran stavelser der begynder med en vokal. Bynavnet Xi'an 西安 (sj'ian) er et godt eksempel. Xian (sjæn) er én stavelse, f.eks. 县 der betyder amt/distrikt og ofte indgår i geografiske navne. Vær opmærksom på, at apostrof nogle gange anvendes overflødig, eller direkte forstyrende.	viser pust/ aspiration efter konsonanter som p, k, t, ch, ts, tz.

Tabeller med *pinyin* og Wade-Giles

Pinyin til Wade-Giles

a	a	dang	tang	hong	hung	long	lung	pao	p'ao
ai	ai	dao	tao	hou	hou	lou	lou	pei	p'ei
an	an	de	te	hu	hu	lu	lu	pen	p'en
ang	ang	dei	tei	hua	hua	luan	luan	pen	p'en
ao	ao	deng	teng	huai	huai	lun	lun	pi	p'i
ba	pa	di	ti	huan	huan	luo	luo	pian	p'ian
bai	pai	dian	tien	huang	huang	lü	lǔ	piao	p'iao
ban	pan	diao	tiao	hui	hui	lüan	lǔan	pie	p'ie
bang	pang	die	tieh	hun	hun	lüe	lǔeh	pin	p'in
bao	pao	ding	ting	huo	huo	ma	ma	ping	p'ing
bei	pei	diu	tiu	ji	chi	mai	mai	po	p'o
ben	pen	dong	tung	jia	chia	man	man	pou	p'ou
ben	peng	dou	tou	jian	chien	mang	mang	pu	p'u
bi	pi	du	tu	jiang	chiang	mao	mao	qi	ch'i
bian	pian	duan	tuan	jiao	chiao	me	me	qia	ch'ia
biao	piao	dui	tui	jie	chieh	mei	mei	qian	ch'ien
bie	pieh	dun	tun	jin	chin	men	men	qiang	ch'iang
bin	pin	duo	to	jing	ching	meng	meng	qiao	ch'iao
bing	ping	e	e, o	jiong	chiung	mi	mi	qie	ch'ieh
bo	po	ei	ei	jiu	chiu	mian	mien	qin	ch'in
bu	pu	en	en	ju	chü	miao	miao	qing	ch'ing
ca	ts'a	eng	eng	juan	chüan	mie	mieh	qiong	ch'iong
cai	ts'ai	er	erh	jue	chüeh	min	min	qiu	ch'iu
can	ts'an	fa	fa	jun	chün	ming	ming	qu	ch'ü
cang	ts'ang	fan	fan	ka	k'a	miu	miu	quan	ch'üan
cao	ts'ao	fang	fang	kai	k'ai	mo	mo	que	ch'üeh
ce	ts'e	fei	fei	kan	k'an	mou	mou	qun	ch'ün
cen	ts'en	fen	fen	kang	k'ang	mu	mu	ran	jan
ceng	ts'eng	fo	fo	kao	k'ao	na	na	rang	jang
cha	ch'a	fou	fou	ke	k'e	nai	nai	rao	jao
chai	ch'ai	fu	fu	ken	k'en	nan	nan	re	je
chan	ch'an	ga	ga	keng	k'eng	nang	nang	ren	jen
chang	ch'ang	gai	kai	kong	k'ung	nao	nao	reng	jeng
chao	ch'ao	gan	kan	kou	k'ou	ne	ne	ri	jih
che	ch'e	gang	kang	ku	k'u	nei	nei	rong	jung
chen	ch'en	gao	kao	kua	k'ua	nen	nen	rou	jou
cheng	ch'eng	ge	ke	kuai	k'uai	neng	neng	ru	ju
chi	ch'ih	gei	kei	kuan	k'uan	ni	ni	ruan	juan
chong	ch'ung	gen	ken	kuang	k'uang	nian	nien	rui	jui
chou	ch'ou	geng	keng	kui	k'ui	niang	niang	run	jun
chu	ch'u	gong	kung	kun	k'un	niao	niao	ruo	jo
chua	ch'ua	gou	kou	kuo	k'uo	nie	nieh	sa	sa
chuai	ch'uai	gu	ku	la	la	nin	nin	sai	sai
chuan	ch'uan	gua	kua	lai	lai	ning	ning	san	san
chuang	ch'uang	guai	kuai	lan	lan	niu	niu	sang	sang
chui	ch'ui	guan	kuan	lang	lang	nong	nung	sao	sao
chun	ch'un	guang	kuang	lao	lao	nou	nou	se	se
chuo	ch'o	gui	kui	le	le	nu	nu	sen	sen
ci	tz'u	gun	kun	lei	lei	nuan	nuan	seng	seng
cong	ts'ung	guo	kuo	leng	leng	nun	nun	sha	sha
cou	ts'ou	ha	ha	li	li	nuo	no	shai	shai
cu	ts'u	hai	hai	lia	lia	nü	nǔ	shan	shan
cuan	ts'uan	han	han	lian	lian	nüe	nǔeh	shang	shang
cui	ts'ui	hang	hang	liang	liang	•	o	shao	shao
cun	ts'un	hao	hao	liao	liao	ou	ou	she	she
cuo	ts'o	he	ho	lie	lieh	pa	p'a	shei	shei
da	ta	hei	hei	lin	lin	pai	p'ai	shen	shen
dai	tai	hen	hen	ling	ling	pan	p'an	sheng	sheng
dan	tan	heng	heng	liu	liu	pang	p'ang	shi	shih

shou	shou	tei	t'ei	xi	hsi	you	yu	zhi	chih
shu	shu	teng	t'eng	xia	hsia	yu	yü	zhong	chung
shua	shua	ti	t'i	xian	hsien	yuan	yüan	zhou	chou
shuai	shuai	tian	t'ien	xiang	hsiang	yue	yüe	zhu	chu
shuan	shuan	tiao	t'iao	xiao	hsiao	yun	yün	zhua	chua
shuang	shuang	tie	t'ieh	xie	hsieh	za	tsa	zhuai	chuai
shui	shui	ting	t'ing	xin	hsin	zai	tsai	zhuan	chuan
shun	shun	tong	t'ung	xing	hsing	zan	tsan	zhuang	chuang
shuo	shuo	tou	t'ou	xiong	hsiung	zang	tsang	zhui	chui
si	ssu (szu)	tu	t'u	xiu	hsiu	zao	tsao	zhun	chun
song	sung	tuan	t'uan	xu	hsü	ze	tse	zhuo	cho
sou	sou	tui	t'ui	xuan	hsüan	zei	tsei	zi	tzu
su	su	tun	t'un	xue	hsüeh	zen	tsen	zong	tsung
suan	suan	tuo	t'uo	xun	hsün	zeng	tseng	zou	tsou
sui	sui	wa	wa	ya	ya	zha	cha	zu	tsu
sun	sun	wai	wai	yan	yen	zhai	chai	zuan	tsuan
suo	suo	wan	wan	yang	yang	zhan	chan	zui	tsui
ta	t'a	wang	wang	yao	yao	zhang	chang	zun	tsun
tai	t'ai	wei	wei	ye	ye	zhao	chao	zuo	tso
tan	t'an	wen	wen	yi	i	zhe	che		
tang	t'ang	weng	weng	yin	yin	zhei	chei		
tao	t'ao	wo	wo	ying	ying	zhen	chen		
te	t'e	wu	wu	yong	yung	zheng	cheng		

Wade-Giles til *pinyin*

a	a	ch'in	qin	en	en	hua	hua	keng	geng
ai	ai	ching	jing	eng	eng	huai	huai	k'eng	keng
an	an	ch'ing	qing	erh	er	huan	huan	kung	gong
ang	ang	chiu	jiu	fa	fa	huang	huang	k'ung	kong
ao	ao	ch'iu	qiu	fan	fan	hui	hui	kou	gou
cha	zha	chiung	jiung	fang	fang	hun	hun	k'ou	kou
ch'a	cha	ch'iuung	qiuung	fei	fei	hung	hong	ku	gu
chai	zhai	cho	zhuo	fen	fen	huo	huo	k'u	ku
ch'ai	chai	ch'o	chuo	fo	fo	i	yi	kua	gua
chan	zhan	chou	zhou	fou	fou	jan	ran	k'ua	kua
ch'an	chan	ch'ou	chou	fu	fu	jang	rang	kuai	guai
chang	zhang	chu	zhu	ga	ga	jao	rao	k'uai	kuai
ch'ang	chang	ch'u	chu	ha	ha	je	re	kuan	guan
chao	zhao	chua	zhua	hai	hai	jen	ren	k'uan	kuan
ch'ao	chao	ch'ua	chua	han	han	jeng	reng	kuang	guang
che	zhe	chuai	zhuai	hang	hang	jih	ri	k'uang	kuang
ch'e	che	ch'uai	chuai	hao	hao	jo	ruo	kui	gui
chei	zhei	chuan	zhuan	hei	hei	jou	rou	k'ui	kui
chen	zhen	ch'uan	chuan	hen	hen	ju	ru	kun	gun
ch'en	chen	chuang	zhuang	heng	heng	juan	ruan	k'un	kun
cheng	zheng	ch'uang	chuang	ho	he	juí	rui	kuo	guo
ch'eng	cheng	chui	zhui	hou	hou	jun	run	k'uo	kuo
chi	ji	ch'ui	chui	hsi	xi	jung	rong	la	la
ch'i	qi	chun	zhun	hsia	xia	k'a	ka	lai	lai
chia	jia	ch'un	chun	hsiang	xiang	kai	gai	lan	lan
ch'ia	qia	chung	zhong	hsiao	xiao	k'ai	kai	lang	lang
chiang	jiang	ch'ung	chong	hsieh	xie	kan	gan	lao	lao
ch'iang	qiang	chü	ju	hsien	xian	k'an	kan	le	le
chiao	jiao	ch'ü	qu	hsin	xin	kang	gang	lei	lei
ch'iao	qiao	chüan	juan	hsing	xing	k'ang	kang	leng	leng
chieh	jie	ch'üan	quan	hsiu	xiu	kao	gao	li	li
ch'ieh	qie	chüeh	jue	hsiung	xiong	k'ao	kao	lia	lia
chien	jian	ch'üeh	que	hsü	xu	ke	ge	lian	lian
ch'ien	qian	chün	jun	hsüan	xuan	k'e	ke	liang	liang
chih	zhi	ch'ün	qun	hsüeh	xue	kei	gei	liao	liao
ch'ih	chi	e	e	hsün	xun	ken	gen	lieh	lie
chin	jin	ei	ei	hu	hu	k'en	ken	lin	lin

ling	ling	p'an	pan	suo	suo	tu	du
liu	liu	pang	bang	ta	da	t'u	tu
lou	lou	p'ang	pang	t'a	ta	tuan	duan
lu	lu	pao	bao	tai	dai	t'uan	tuan
luan	luan	p'ao	pao	t'ai	tai	tui	dui
lun	lun	pei	bei	tan	dan	t'ui	tui
lung	long	p'ei	pei	t'an	tan	tun	dun
luo	luo	pen	ben	tang	dang	t'un	tun
lū	lū	p'en	pen	t'ang	dang	tung	dong
lüan	lüan	p'en	pen	tao	dao	t'ung	tong
lüeh	lüe	peng	ben	t'ao	tao	t'uo	tuo
ma	ma	pi	bi	te	de	tzu	zi
mai	mai	p'i	pi	t'e	te	tz'u	ci
man	man	p'ian	pian	tei	dei	wa	wa
mang	mang	piao	biao	t'ei	tei	wai	wai
mao	mao	p'iao	piao	teng	deng	wan	wan
me	me	p'ie	pie	t'eng	teng	wang	wang
mei	mei	pieh	bie	ti	di	wei	wei
men	men	pien	bian	t'i	ti	wen	wen
meng	meng	pin	bin	tiao	diao	weng	weng
mī	mī	p'in	pin	t'iao	tiao	wo	wo
miao	miao	ping	bing	tieh	die	wu	wu
mieh	mie	p'ing	ping	t'ieh	tie	ya	ya
mien	mian	po	bo	tien	dian	yang	yang
min	min	p'o	po	t'ien	tian	yao	yao
ming	ming	p'ou	pou	ting	ding	ye	ye
miu	miu	pu	bu	t'ing	ting	yen	yan
mo	mo	p'u	pu	tiu	diu	yin	yin
mou	mou	sa	sa	to	duo	ying	ying
mu	mu	sai	sai	tou	dou	yu	you
na	na	san	san	t'ou	tou	yung	yong
nai	nai	sang	sang	tsa	za	yü	yu
nan	nan	sao	sao	ts'a	ca	yüan	yuan
nang	nang	se	se	tsai	zai	yüe	yue
nao	nao	sen	sen	ts'ai	cai	yün	yun
ne	ne	seng	seng	tsan	zan		
nei	nei	sha	sha	ts'an	can		
nen	nen	shai	shai	tsang	zang		
neng	neng	shan	shan	ts'ang	cang		
ni	ni	shang	shang	tsao	zao		
niang	niang	shao	shao	ts'ao	cao		
niao	niao	she	she	tse	ze		
nieh	nie	shei	shei	ts'e	ce		
nien	nian	shen	shen	tsei	zei		
nin	nin	sheng	sheng	tсен	zen		
ning	ning	shih	shi	ts'en	cen		
niu	niu	shou	shou	tseng	zeng		
no	nuo	shu	shu	ts'eng	ceng		
nou	nou	shua	shua	tso	zuo		
nu	nu	shuai	shuai	ts'o	cuo		
nuan	nuan	shuan	shuan	tsou	zou		
nun	nun	shuang	shuang	ts'ou	cou		
nung	nong	shui	shui	tsu	zu		
nū	nū	shun	shun	ts'u	cu		
nüeh	nüe	shuo	shuo	tsuan	zuan		
•	o	sou	sou	ts'uan	cuan		
ou	ou	ssu (szu)	si	tsui	zui		
pa	ba	su	su	ts'ui	cui		
p'a	pa	suan	suan	tsun	zun		
pai	bai	sui	sui	ts'un	cun		
p'ai	pai	sun	sun	tsung	zong		
pan	ban	sung	song	ts'ung	cong		

Kinesisk skrift

Kinesisk skrift er en stavelsesskrift hvor hver stavelse skrives med et tegn. Det samlede antal tegn er ikke opgjort, men er formentlig over 50.000. En nyere ordbog *Zhonghua zihai* 中华字海 (1994) har, med varianter, over 85.000 tegn. Undersøgelser tyder på at meget få personer på ethvert givet tidspunkt aktivt kan bruge mere end 4.000-5.000 tegn, som kan ændre sig over tid. De fleste skal, i hvert fald i akademisk sammenhæng, være indstillet på at møde mindst det dobbelte antal.

De enkelte tegn har en eller flere udtaler og de allerfleste også mindst en betydning. I moderne skriftsprog med mange flerstavelsesord er der nok en tendens til at det enkelte tegns betydning træder i baggrunden i daglig brug, men den forsvinder næppe helt fra de fleste brugeres bevidsthed.

Tegnene opdeles i 6 klasser *liushu* 六书 efter hvorledes de er dannet. De første 4 klasser er dannet ud fra billeder eller symboler. Klasse 5 ved lydlån, og Klasse 6 ved lydlån + et betydningselement, der i leksikografien benævnes 'radikal'. Over 90% af alle tegn er i Klasse 6. Der dannes stadig nye tegn, men de fleste nye ord dannes enten ved sammensætning af ældre tegn med en betydning, der passer til et nyt ord, eller, for låneords vedkommende, ved at tegn anvendes alene for at gengive lyden i det oprindelige ord. Denne brug af tegn til at gengive låneords lyd kendes fra meget tidlige skrifter.

De 6 klasser (jf. <i>Den Store Danske Encyklopædi</i> vol. 10: 533)		
Klasse	Beskrivelse	Eksempel
1	Billeder xiangxing 象形	女 nǚ 'kvinde' 子 zǐ '(svøbelses)barn' 日 rì 'sol'
2	Symboler zhishi 指事	一 yī 'en' (1) 二 èr 'to' (2) 上 shàng 'oppe' 下 xià 'nede'
3	Betydningssammensætninger huiyi 会意	好 hào 'elske, god' - sammensat af 'kvinde' 女 og 'barn' 子.
4	Afledte zhuanzhu 转注. Forskellig brug som form, lyd eller betydning	后 hòu 'hersker' 司 sī 'embedsmand'; 老 lǎo 'gammel' 考 kǎo 'prøve / eksamen' udviklet fra fælles betydning.
5	(Lyd)lån jiejie 假借	來 (f. 来) lái 'hvede'. Anvendes for det enslydende ord lái 'at komme'. Bruges nu kun for det sidste.
6	Indholds- og lydsammensætning xingsheng 形声	纺 fāng 'at spinde' af 方 fāng 'kvadrat' og 糸 (f. 纟) sì 'silke'. 房 fāng 'hus' af 方 og 户 hù 'dør'. 坊 fāng 'mindre gade af 方 og 土 tǔ 'jord'

Ordbogsopslag sker ud fra tegnenes udseende, oftest ved at tælle antallet af streger, evt. efter at tegnet er opdelt i 'radikal' og resten. Der er forskellige leksikografiske traditioner for denne opdeling, men de mest anvendte har ca. 200 radikaler. Udseendet kan også beskrives ud fra elementer, der indgår i tegnets 4 hjørner. Ofte en glimrende metode, der bruges i nogle håndbøger, men ikke meget i egentlige ordbøger.

Siden 1950'erne anvendes i Den Kinesiske Folkerepublik forenklede tegn. Nogle af disse tegn eller tegnelementer er nydannelser mens mange er overtaget fra tidligere praksis i mere uformel skrift. Den Kinesiske Folkerepublik skrives på følgende måde i henholdsvis *pinyin*, traditionelle og forenklede tegn:

Zhonghua renmin gongheguo 中華人民共和國 / 中华人民共和国

I kinesisk tekst er det ikke normalt at have mellemrum mellem ordene. I nyere kinesisk bruges tegn som punktum, komma m.v.

Tegnene er skrevet på PC med almindeligt tastatur. Indtastning følger *pinyin*-transskriptionen. PC'en er sat op til at skrive forenklede tegn, men har en funktion der efterfølgende kan omdanne dem til traditionelle.

Tegn med udtalen <i>kua</i> i <i>Xinhua zidian</i> 新华字典 [Nye Kinas ord/tegnbog] Beijing 2000					
Udtale	Tone	Forenklet	Trad.	Radikal	Oversættelser
kuā	1	夸	誇	言: tale	prale, overdrive
kuá	2	-			
kuǎ	3	垮	垮	土: jord	bryde sammen, falde
kuǎ	3	垮	垮	人: menneske	tale med accent --- stor og klodset
kuà	4	跨	跨	足: fod	skridte --- skræve --- gå ud over, overgå --- tilknyttet på den ene side: side-
kuà	4	挎	挎	手: hånd	bære noget på armen
kuà	4	胯	胯	肉: kød	hoft
kua	tonløs	-			